

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

9 Vtrùm acceptum ob causam honestam, ad quam tamen obligabaris, (v. g. vt facias vel omittas quod tenebaris facere vel omittere) debeat restitui.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

bilis. Patet, quia esse ferè communis omnium Iurisperitorum, vt docet Couarr. supra num. 6. Item Medina & Nauarr. olim, (licet hic postea mutarint) & aliorum; habetque rationes ex Legibus petitas, vt cumque probabiles.

61
Cui faciendæ restitutio.

Sed tunc difficultas est, cui restitutio sit faciendæ. Communior sententia est, esse restituendum pauperibus, vt ibidem Couarr. docet. Cùm enim leges non velint istud restitui illi, qui dedit & induxit ad maleficium; neque possit retineri iuxta hanc sententiã, (eò quòd pactum fuerit irritum) consequens esse videtur, vt in pias causas sit expendendum. Sed reuera hoc potius est salutare consilium, quàm præceptum, vt rectè docent Antoninus, Nauarr. & alij. Meritò tamen id poterit inungi in penitentiam à confessario, quando ei videbitur expedire; præsertim cùm tot DD. dicant, absolute in pauperes conferendum. Sotus & Couarr. putant, si restituendum est, esse potius restituendum ei qui dedit. Si enim dominium non transfuit, apud ipsum manfit: quia non inendit aliter rem à se alienare, quàm vt in hunc transferretur, ex qua ratione confirmatur prior sententia, absurdum enim est, vt illi fiat restitutio, & contra mentem legum, quæ intendunt illum punire, negata conditione seu actione repetendi; ergo nulli debet necessariò restitui ante sententiam.

DUBITATIO IX.

Utrum acceptum ob causam honestam, ad quam tamen obligaberis, (v.g. vt facias vel omittas, quod tenebaris facere vel omittere) debeat restitui.

Quidam putant, generatim id esse restituendum. Ita Medina q. 26. Nauarr. cap. 17. n. 34. Couarr. ad reg. Peccatum, par. 2. §. 3. vnde si alicui detur aliquid ne fornicetur, ne blasphemet, ne peieret, id esse restituendum. Sed verius est non esse restituendum, nisi actio vel omissio debita fuerit ex iustitia, vel nisi debita fuerit ex charitate erga proximum, & sine villo sumptu vel labore possit præstari. Quod vt distinctè explicetur,

62
Si lege iniussis debitorum.

Dico Primò, Si opus vel omissio ex iustitia sint debita proximo, non potest pro illis quidquam exigi; & quod acceptum fuerit, est restituendum. est communis DD. vide Couarr. & Medinam supra, & Sotum l. 4. q. 7. a. 2. Probatur Primò, Quia manifestè violatur æqualitas, si pro eo, quod iam ex iustitia absolute est debitum, aliquid amplius exigatur vel accipiatur. Secundò, Quia id quod datur pro iustitia obtinenda, vel iniuria vitanda, non censetur dari sponere, sed coactè & ex metu iniuriæ, proueniente ab eo cui datur: ergo necessariò est restituendum: quia censetur per tacitam quandam iniuriam extortum. hæc est vera ratio, cur sit restituendum.

64
Index.

Hinc sequitur Primò, Iudicem teneri restituere id quod accepit, vt iustam sententiam ferret: intellige, si datum est timore iniuriæ, aliàs non dandum: secus, si instar muneris liberalis, vt maiorem quàm solet, quamque tenetur, diligentiam in causa adhibeat.

Vbi aduerte, in sententia Iudicis duo considerari possè. Prius, Quòd sit actio maximè utilis & necessaria Reipub. egens multo labore & examine

actorum & probationum, & magna auctoritate personæ. Alterum, Quòd sit iusta. Ratione prioris aliquid pro sententia à partibus accipi potest, si aliàs iustū stipendium Iudici non est assignatum. Sic enim debita est ei merces lege iustitiæ, sicut & labori Aduocatorum & Iuriconsultorum. Ratione alterius, nullum ei debetur stipendium: sed supposito officio Iudicis, gratis hanc qualitatem in sua actione procurare debet. quod etiam locum habet, cùm est ea varietas sententiarum, vt ei liberum sit vtramlibet partem in iudicando sequi. Sententiam vt enim sententia sit iusta, semper gratis curandum est Iudici. Verùm quia tunc vtraque pars iusta censetur, dubitari potest, vtrum contra iustitiam peccet, si aliquid accipiat, vt hanc potius quàm illam in iudicando sequatur. Videtur non ita peccare. Primò, Quia rationes prædictæ hic cessant. Secundò, Quia non tenetur ad alteram determinatè, sed liberum ei est sequi quam maluerit. ergo si aliquid accipiat, vt hanc sequatur potius quàm illam, non facit vlli iniuriam. Consequentia patet, Quia cùm res non est debita, non est contra iustitiam (si solum Ius naturæ spectemus) exigere pro ea re pretium; si alioquin pretio sit æstimabilis. Tertio, Quia non accipit pretium pro iustitia sententiæ, sed quia in hac causa hanc opinionem præfert isti, ad quod nullo modo tenebatur. Hoc autem est pretio æstimabile; tum quia vtilissimum parti, tum quia sequendo hanc opinionem, amittit fauorem alterius partis, cui potuisset gratificari. Quarto, Quia nemo dixerit, illi parti à qua Iudex aliquid in hoc casu accepit, factam esse iniuriam. imò passim hæc mente dantur à partibus, & accipiuntur munera à Iudicibus, vt quantum intra limites iustitiæ possunt, Iudices suum fauorem impendant: quamuis hoc sit valdè reprehensibile, & meritò legibus vindicandum. Idem sæpè fit in collatione officiorum secularium. in Beneficiis tamen erit simonia, quamuis fortè Iure naturæ non sit obligatio restituendi, vt infra cap. 35. dub. 28. dicitur. Hæc argumenta, si solum Ius naturæ spectetur, faciunt hanc sententiam satis probabilem. Nihilominus legibus id veritum est, quæ etiam possunt ad restitutionem obligare, imò & incapaces reddere dominij rei hoc titulo datæ acquirendi.

Sequitur Secundò, Testem teneri restituere quod accepit, vt verum testimonium diceret. etsi enim non semper ex iustitia teneatur testari, tamen si testari velit, tenetur ex iustitia testari veritatem. Si tamen veritatis testimonium esset illi detrimens, posset aliquid exigere pro damno, vel periculo, quod metuitur. similiter si labor aut sumptus testi sit subeundus.

65
Testis.

Tertio, Nihil posse exigi pro reddendo deposito, vel commodato, vel inuento, vel pro soluendo debito. quod intellige de ipsa nuda redditione, nihil habente laboris aut molestiæ. secus si coniunctus sit labor, vel aliquid aliud pretio æstimabile.

66
Pro deposito, commodato, &c. reddendo.

Quarto, Neque etiam vt non fureris, non occidas, non detrahas. quia hæc omissiones ex iustitia sunt debite absque villo pretio, & nihil sumptus vel laboris habent. vnde L. 2. de condict. ob turpem causam dicitur: *Iulianus dicit, si dedero tibi ne hominem occidas, condici posse, id est, posse repeti.*

67
Pro omissione turpia.

Dices, Etsi talis ommissio est debita, non tamen est debita in tui gratiam: ergo si quis tua causa abstineat ab his alteri inferendis, qui te non contingit,

tingit, poterit ratione huius obsequij aliquid exigere & accipere.

Resp. Sotus supra, ob hoc argumentum concedit posse sic aliquid accipi. Sed communis sententia est in contrarium. Ratio est; quia quando opus vel omisso secundum se est inuendibile, etiam est inuendibile obsequium, quod fit in tui gratiam. alioquin usufructarius posset aliquid exigere, quod in tui gratiam det mutuum alteri; & collator beneficij, quod tua causa huic conferat; & Iudex, quod tua causa iustam sententiam ferat.

68 *im obsequium, quando opus est absolute am, non censetur dignum pretio apud homines, sed ut summum amicitia. Si quid tamen ex liberalitate ob hanc causam esset datum, posset retineri; quia non censetur donatum inuito, neque ob causam, quæ sit nullius pretij, sed sponte & ex causa virtutis. unde promissio facta sub tali conditione, non magis obligat, quam promissio liberalis absoluta.*

Dices, Miles ex iustitia tenetur militare, & tamen potest exigere stipendium; ergo pro opere debito ex iustitia potest pretium exigi.

Resp. Miles non tenetur ex iustitia, nisi ei iam constitutum sit stipendium. præter hoc autem non potest amplius exigere. Idem dicendum de Iudice, aliisque officiis, quæ non sunt debita ex iustitia, nisi post contractum, quo illis stipendium iustum est promissum.

Debitum ex charitate proximo. Dico Secundò, Si opus debitum sit proximo ex charitate, non potest pro eo pretium exigi, nisi fortè sit laboriosum, vel sumptuosum. Ita Couarr.

Medina supra. Probatur Primò, quia communium iudicio hæc non sunt pretio æstimabilia. Secundò, quia cum valdè inter sit proximi, ut hæc fiant; si quid pro eo det, censetur coactè datum, (non gratis) pro re nullius pretij. Sic nihil potes exigere, ut ex animo deponas odium mei, vel ut mihi indices furem, qui res meas surripuit, vel locum ubi deposuit; si id sine labore, sumptu, periculo facere possis, ut rectè Couarr. supra. Denique ut in extrema necessitate des tenuem eleemosynam pauperi.

70 Dico Tertio, Quando aliquid datum est pro

opere vel omissione, quæ solum cedit in commodum accipientis, vel in honorem Dei, non necessarium est restituendum: sed potest retineri. Ita Petrus Nauarr. lib.4.c.2.num.100. & ex parte Sotus supra. Ratio est; quia tunc censetur esse liberaliter donatum ex causa, vel sub conditione: nemo enim ab alio emit actiones vel omissiones liberas, illi soli commodas vel Deo honorificas, ad quas tenetur; sed si quid pro illis offerat vel det, censetur datum in bonum illius, vel ad honorem Dei, merè liberaliter.

Hinc sequitur, Eum, qui aliquid accepit ab altero, ut fieret Christianus, ut confiteretur in Paschate, ut non fornicaretur, non blasphemaret, posse retinere; nec teneri restituere, nisi repetatur in iudicio. Nec obstat L. 2. 7. de conditione ob turpem causam, ubi dicitur; *Si tibi dedit ne sacrilegium faceres, condici posse*, id est, repeti: quia solum conceditur repetitio in iudicio, idque quando datum est, ne crimen fieret, quod legibus punitur; hinc tamen non sequitur, ante sententiam esse restituendum. Puto tamen id, quod pro huiusmodi causa promissum fuerit, impleta causa, non esse debitum nisi ex virtute fidei; sicut si absque huiusmodi conditione promissum esset. Ratio est; quia reuera hæc opera non sunt pretio æstimabilia; sicut nec alia supradicta: sed discrimen inter hæc opera & illa est, quod datum pro his non censeatur extortum ab inuito, sed liberaliter donatum; eò quod is qui dat, nulla necessitate compellatur, secus de dato pro illis, quæ ex iustitia vel charitate proximo sunt debita.

Aduertendum tamen est, Quando constat vel prudenter præsumitur aliquid datum per modum muneris liberalis, ad inclinandum eum, qui accipit, ad bonum opus ex iustitia vel charitate debitum, vel ad eum à malo auertendum; non esse restituendum, nisi lex positua in aliquo casu expressè inhabilem reddat ad dominium eius rei capessendum, sicut videntur fecisse Iudices L. Plebiscito. 18. 7. de officio Præsidis, & L. Solent. 8. finali. 7. de officio Proconsulis. de quo plura infra suo loco. vide Siluestrum v. Iudex 1. q. 8.

Debitum dumtaxat in bonum operantis, vel in honorem Dei.

71

72 *Si puretur datum liberaliter.*

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

De ordine in restitutione seruando, de que loco & expensis.

Complectitur Dubitationes 8.

NOTANDVM est, quando bona debitoris, in solutionem omnibus creditoribus sufficiunt, non esse opus vllò ordine: nam omnibus integrè est satisfaciendum: sed tum demum certus ordo seruandus est, quando non sufficiunt.

DVBITATIO I.

Utrum debita certa sint prius soluenda quam incerta.

SVppono, Debitum variis modis dici incertum. Primò, si non satis constat, vtrum debeas, necne: & tunc non est necessaria restitutio; quia

Debitum incertum tripliciter.

mellior est conditio possidentis. Secundò, Si constat quidem rem deberi, sed dubitas cui ex duobus vel tribus debeat. Hoc euentu, si dubium est æquale, res æqualiter est inter eos diuidenda, vel ex illorum consensu sorte applicanda: sic enim seruatur iustitia. quod si postea constiterit, vter sit verus creditor, alter tenetur ei restituere suam partem, nisi eam legitime vsuceperit. si noluerit restituere, tu tamen liber manes; quia restituiisti eo modo, quo potuisti & debuisti; nec in eo incerto amplius à te potuit exigi. Si dubium non fuit æquale, ei debetur maior pars, de quo minus est dubium; alteri verò minor, iudicio prudentis. vide supra cap. 14. dub. 4.

Tertio, Dicitur incertum debitum, quando constat